

δονικῆς περιόδου, ἢ μήπως θολωτοὶ τῆς Μυκηναίας ἢ Γεωμετρικῆς· κατελήξαμεν δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῷ παρόντι δὺο ἐκ τῶν προχείρων δοκιμασθέντων περικλείουσι θολωτοὺς τάφους· ἀλλ' ἡ ἀνεύρεσις τῶν «δρόμων» αὐτῶν καὶ παραιτέρω τῆς θύρας καὶ τοῦ θόλου δὲν ἐβεβαιώθη ἐφέτος, διότι καὶ ἄλλως δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ὑπόδειξιν τῶν δρόμων, ἐπειδὴ, ὑπολογίζοντες ὅτι οὔτε ἡ δοθεῖσα ἡμῖν πίστωσις οὔτε ὁ πρὸς χειμῶνα βαίνων χρόνος ἐξήρκουν πρὸς ἐκχωμάτως καὶ πλήρη ἐξερευνήσιν τῶν ἔνδον, ἐφοβούμεθα εὐλόγως, μήπως οὔτοι συληθῶσιν ὑπὸ ἐπιτηδείων θησαυροθηρῶν, ἀφθονησάντων ἐσχάτως καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὥντως τοῦ τόπου τούτου ὅλως δυσφυλάκτου καὶ ἐρήμου, ἐὰν ὑπεδεικνύομεν τοὺς δρόμους καὶ ἀφίνομεν ἀνεξερευνήτον ἔρμαιον τοῦ τυχόντος εὗρημα ἔτοιμον.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους προετιμήσαμεν νὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἐργασίαν εἰς εὐθετώτερον χρόνον, καίπερ λυπούμενοι ὅτι δὲν ἔχομεν ἐφέτος νὰ παρουσιάσωμέν τι ἐμφανές καὶ θετικὸν εὗρημα ἐκ τῆς ὀλβιωτάτης πατρίδος τῶν Σκοπαδῶν.

A. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

10. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΛΕΥΚΤΡΟΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΠΙΚΗΣ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς παρὰ τὰ Λεῦκτρα τῆς Θεσπικῆς ἐκτελεσθεῖσας ἐργασίας ἔχω νὰ ἀνακοινώσω τὰ ἀκόλουθα:

Γνωστοὶ ἦσαν ἀπὸ πολλοῦ λίθοι τινὲς ἀνάγλυπτοι ἀποκείμενοι 10 περὶπου λεπτὰ τῆς ὥρας ἔξωθεν τοῦ χωρίου Παραπούγγια. Καὶ ἄλλοι μὲν αὐτῶν ἦσαν ἡμικεχωσμένοι, ἄλλοι δὲ πάλιν σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τεθαμμένοι εἰς τὴν γῆν. Ἐνεκα τῶν ἐπὶ τινων τῶν λίθων τούτων γεγλυμμένων ἀσπίδων καὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ οὔτοι ἔκειντο, οὐ μακρὰν δηλονότι τῶν Λεύκτρων, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Θεσπικῆς, εἶχε πάλαι ἐξενεχθῆ ἡ εὐλογος εἰκασία, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ λίθοι θὰ ἀπῆρτιζόν ποτε τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν μνημονευόμενον τρόπαιον τῆς ἐν Λεύκτροις νίκης τοῦ Ἑπαμεινώνδου (371 π. Χ.).

Πρόχειρος ἐξέτασις τῶν λίθων γενομένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μὲ ἐπείσεν, ὅτι τοῦ μνημείου ἐσφύζοντο τεμάχια ἱκανά, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσιν οὐ μόνον τὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀναπαράστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τόπου ἀναστήλωσιν τοῦ τροπαίου, ἣν καὶ κατὰ πρότασίν μου ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ ἰδίαις

δαπάναις ἡ Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία κατὰ τὸ λήγον τοῦτο ἔτος, ἀναθέασά μοι τὴν διεύθυνσιν τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν.

Ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ εὗρίσκοντο οἱ λίθοι τοῦ μνημείου, εἶνε εὐνόητον, ὅτι τῆς ἀναστηλώσεως προηγήθη ἀνασκαφή, τοῦτο μὲν πρὸς ἔκχωσιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, καταμέτρησιν καὶ σχεδιάσιν αὐτῶν, τοῦτο δὲ πρὸς εὗρεσιν τοῦ θεμελίου, ἐφ' οὗ θὰ ἡδραζετο τὸ μνημεῖον.

Ἡ ἀνασκαφή λόγῳ μακρᾶς ἀπασχολήσεώς μου ἐν Ἀρχτῇ καὶ Οὔτῃ κατέστη δυνατὸν νὰ ἀρχίσῃ μόλις τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. διήρκεσε δὲ τριήμερον δαπανηθέντος ποσοῦ ἐν συνόλῳ δρχ. 325. Καὶ οἱ μὲν λίθοι ἐξεχώσθησαν πάντες, κατεμετρήθησαν καὶ ἐσχεδιάσθησαν· τὸ ζητούμενον ὅμως θεμέλιον δὲν ἀνευρέθη δυστυχῶς, τοῦλάχιστον ἐν τῷ χώρῳ ἐφ' οὗ ἔκειντο οἱ λίθοι, καίτοι ἡ ἀνασκαφή προὐχώρησε μέχρι βάθους 1.50 μ. συναντήσασα τὸ παρθένον ἔδαφος. Τεμάχια μόνον πλίνθων ἀσβεστόχριστα εὗρίσκοντο ἐν τοῖς χώμασι συμπεφυρμένα μετὰ χαλίκων καὶ κροκάλων, ἀλλ' οὐδὲν ἵχνος τοίχου. Εἰκάζω τούτου ἔνεκα, ὅτι ὁ ἐφ' οὗ οἱ λίθοι χώρος θὰ εἶχε καὶ πάλαι σκαφῇ, διότι τὰ χώματα ἦσαν λίαν τεταραγμένα καὶ ἀνομοιόμορφα.

Ἐκ τῶν ἐξετάσεων καὶ καταμετρήσεων τῶν λίθων συνάγω τὰ ἑξῆς συμπεράσματα περὶ τῆς μορφῆς τοῦ τροπαίου, ἅτινα θέλω λεπτομερέστερον ἐκθέσει ἐν εἰδικῇ πραγματείᾳ δημοσιευθησομένῃ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι.

Τὸ μνημεῖον ἀπηρτίζετο ἐκ 5 ἐν ὅλῳ μερῶν, ἦτοι: 1) ἐνὸς θεμελίου, εἰς ὃ ἀναμφιβόλως ἀνήκουσι μεγάλοι τινὲς ὀρθογώνιοι λίθοι τροχμαλοπαγεῖς συναποκείμενοι μετὰ τῶν ἀναγλύπτων κατὰ χώραν, 2) μιᾶς κυλινδρικῆς βάσεως διαμ. 3.00 μ καὶ ὕψους 0.68 μ ἀπαρτιζομένης ἐκ δέκα τεμαχίων, ὧν ἕκαστον φέρει ἐξωτερικῶς ἀνάγλυπτον ἀνὰ μίαν τρίγλυφον καὶ μίαν μετόπην, 3) ἐν χθαμαλοῦ τινος γείσου στέφοντος τὰς μετόπας καὶ τριγλύφους, 4) ἐξ ἐνὸς κολούρου μετὰ παραβολικῆς γενετείρας κώνου ὕψ. 0.82 μ. ἀπαρτιζομένου ἐξ ὀκτὼ τεμαχίων, ὧν ἕκαστον φέρει ἐξωτερικῶς ἀνάγλυπτον ἀνὰ μίαν στρογγύλην ἀσπίδα καὶ τέλος 5ον) ἐκ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ ὀπλίτου, ὅπερ εἰσήρχετο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κολούρου κώνου καταλειπομένην ἄνω μεγάλην ὀπὴν (διαμ. 1,35 μ.).

Καὶ τοῦ μὲν ὁμοιώματος οὐδὲν τμῆμα σφύζεται σήμερον· τῶν δὲ λοιπῶν μερῶν ἐκ μὲν τῶν 10 λίθων τῆς μετὰ τριγλύφων βάσεως σφύζονται τέσσαρα τεμάχια, ὧν τρία μὲν ἐπὶ τύπου, τὸ δὲ τέταρτον νοτιώτερον παρερριμμένον

ἐν τινι ἀγρῷ. Τοῦ γείσου σφύζεται ἐπίσης εἰς 20 μέτρων ἀπόστασιν με-
γα τεμάχιον, τῶν δὲ ἀσπιδιφόρων τεμαχίων περισφύζονται ἐν καλῇ διατήρη-
σει τὰ 7. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι καὶ τὰ κυρίως χαρακτη-
ριστικά μέρη τοῦ τροπαίου, εἶχον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀναστήλωσις ἡδύ-
νατο νὰ γίνῃ ἀναπληρουμένου τοῦ 8ου ἀσπιδιφόρου τεμαχίου διὰ τοι-
χοποιίας ἢ δι' ὁμοιώματός τινος καὶ κατασκευαζομένης κυλινδρικῆς βάσεως
μελλούσης νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν κάτωθεν τῶν ἀσπίδων κύλινδρον. Ἡ
ἐργασία ἔμελλε νὰ ἄρξῃται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου,
ἀλλὰ δυστιχῶς ἐματαιώθη λόγῳ τῶν συνεχῶν βροχῶν, ὧν ἕνεκα ὁ χῶρος,
ἐν ᾧ θὰ κατεσκευάζετο τὸ θεμέλιον, κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων, αἵτινα
λόγῳ τῆς ἀργιλώδους συστάσεως τοῦ ἐδάφους δὲν ἡδύναντο ν' ἀπορροφη-
θῶσιν, ἀλλ' ἐλίμναζον. Τούτου ἕνεκα ἀπεφάσισα νὰ ἀναβάλω τὴν ἐκτέλεσιν
τοῦ ἔργου εἰς ἐποχὴν εὐνοϊκωτέραν δι' οἰκοδομικὰς ἐργασίας. Καὶ ἐκά-
λυψα ἐκ νέου τοὺς λίθους διὰ χωμάτων διὰ τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς.

Ἡ ἐξέτασις τῶν λίθων ἐκάστων πλὴν τῆς ἐξακριβώσεως τῆς μορφῆς
τοῦ τροπαίου, ἦν ἐφανερώσεν, ὑπῆρξε διδακτικὴ καὶ ὥς πρὸς τὴν χρονολο-
γίαν τῆς κατασκευῆς τοῦ μνημείου. Παρατήρησα δηλ. ὅτι ἡ ἐργασία τῶν
ἀπαρτιζόντων τὸ τρόπαιον μελῶν εἶναι ἐσωτερικῶς ἀμελὲς πως καὶ ἄδρᾶ
μὴ συμβιβασομένη πρὸς τὴν ἐπιμελῆ ἐργασίαν τῶν λοιπῶν ἐν Βοιωτίᾳ γνω-
στῶν ἔργων τοῦ 4ου π. χ. αἰ. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐκλόνισε τὴν πίστιν μου
ἐπὶ τὴν ἐκ τοῦ 4ου αἰ. προέλευσιν τοῦ μνημείου τὸ σχῆμα τῶν συνδέσμων
του, οἵτινες ἀντὶ τῶν ἀναμενομένων διπλῶν ταῦ εὐρέθησαν πειόσχημοι.
Οἱ δύο ἀνωτέρω τεχνικοὶ λόγοι συνδυαζόμενοι καὶ πρὸς τὴν ἐν τοῖς χώ-
μασιν ἀνεύρεσιν πλίνθων μὲ κάμνουσι νὸ ὑποθέτω, ὅτι τὸ τρόπαιον δὲν
δύναται νὰ εἶναι τοῦ α') ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ., ἤτοι σύγχρονον τοῦ Ἑπα-
μεινώνδου, ὥς μέχρι τοῦδε ὑπετίθετο, ἀλλὰ κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον αἰῶνα
μεταγενέστερον, κατασκευασθὲν πιθανῶς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς ἢ τὸ πολὺ
τοὺς Αὐγουστείους χρόνους.

A. K. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

11. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΟΠΟΛΕΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Τῇ 6 Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἡρξάμην τῶν ἐν Νικοπόλει ἀνασκαφῶν ἐν ᾗ θέ-
σει πέρουσιν εἶχον ἀποκαλύψει τὸ πρῶτον μέγα καὶ πολυτελές, ὥς φαί-
νεται ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων ἐρειπίων, χριστιανικὸν ἱδρυμα, ὅπερ